

EL Sistema - a venezuelai szociális és zenei nevelési modell keletkezése, terjedése és nemzetközivé válása

Esettanulmány az INNOVA-műhely számára

Ez az esettanulmány „A helyi innovációk keletkezése, terjedése és rendszerformáló hatása az oktatási ágazatban” c. kutatás¹ keretei között készült. Egyike azoknak a konkrét innovációkat bemutató és elemző nemzetközi esettanulmányoknak, amelyek alapján az említett kutatás keretei között átfogó elemzés készül az oktatási innovációk keletkezésének és terjedésének dinamikájáról. Az esettanulmány a kutatói közösség által előre rögzített közös szempontrendszert követ.²

Jelen tanulmány a világhírű El Sistema elnevezésű, gyakran venezuelai csodaként emlegetett zenei nevelési és szociális modellt mutatja be. A bőszégesen rendelkezésre álló szakirodalom, interjúk, és prezentációk többféle szempontot kínálnak az El Sistema lényegének, a „csoda” mibenlétének taglalására. Többségük a karizmatikus egyéniségű alapító, José Antonio Abreu vízióját és gyakorlati zsenialitását emelik ki, az El Sistemából induló Gustavo Dudamel, a Los Angeles Filharmonikusok karmestere és Edicson Ruiz, a Berliini Filharmonikusok nagybőgőse világhírű karrierjét, vagy éppen a zenepedagógiát, ami a fiataalkori bűnözés és a lemorzsolódás elleni küzdelem és a társadalmi mobilitás kivételes eszköze Venezuelában. Jelen írás újdonsága abban rejlik, hogy az INNOVA kutatócsoport által leírt oktatási innováció-keletkezési és terjedési dinamizmus szempontsorait és tipológiáját veti össze az El Sistema jelenségével.

Története

Az El Sistema non-profit szervezetet 1975-ben José Antonio Abreu alapította Caracasban, Venezuela fővárosában. A közzgazdász, karmester és zongoraművész végzettségű Maestro egy garázsban 11 gyerekekkel hozta létre az első zenekart, aminek kezdettől fogva nagyívű deklarált célja a társadalmi változás elősegítése a zenei képzés által. Abreu azt a célt tűzte ki, hogy a szegénységet, a fiataalkori bűnözést és prostitúciót a gyerekek klasszikus zenei képzésével, zenekarok és kórusok létrehozásával szorítja vissza a venezuelai társadalomban. Az El Sistema programját holisztikus elvek mentén alakították ki: a közösségi, együttműködésen alapuló oktatást a bizalom, az önbecsülés kialakítása a tanulókbán, az empátia, az elköteleződés értékei, a csapatmunka és fegyelmezetttség jellemzi. Heti 6 alkalommal napi 4 órát töltenek a gyerekek hangszeres zenetanulással, zenekarban zenéléssel,

---

¹ „Innova kutatás” (OTKA/NKFIH azonosító: 115857)

² „International case study collection – the outline of analysis (2016, April)”. Az Innova kutatás munkanyaga.

kórusénekléssel, némi zeneelméleti tanulással a helyi közösségi házakban, a núcleókban. Nem az egyéni hangszeres képességfejlesztésen, hanem a csoportos, közösségi tanuláson van a hangsúly, a gyerekek már az elején csatlakoznak a zenekarhoz, és tanulnak közösen zenélni eleinte utánzással, rengeteg ismétléssel, akár egyetlen hang újra és újra gyakorlásával. A kottaolvasást is csak később sajátítják el. Az El Sistema a zenei tehetség és kiválóság fejlesztése mellett a szociális és érzelmi fejlesztést, a közösségi lét jobbítását tűzte ki célul. 1976-ban Aberdeenben a Nemzetközi Ifjúsági Zenekarok Fesztiválján első díjat nyert a zenekar, és azt követően a venezuelai kormány elkezdte finanszírozni az alapítványt. A legtehetségesebb fiatalok zenei tanulmányaikat konzervatóriumban folytathatják. A világ legjobb szimfonikus zenekarai között tartják számon az El Sistema Simon Bolívar Szimfonikus Zenekarát (korábbi nevén: Simon Bolívar Ifjúsági Zenekar) amelynek Dudamel a zenei igazgatója. Jelenleg Venezuelában 420 helyi szinten működő núcleóban mintegy 700 000³gyerek tanul zenét az El Sistema rendszerén belül. Világszerte is átvették a modellt 55 országban 237 program⁴ kötődik hozzá.

Definíciós különbségek az El Sistema mint innováció meghatározásában

Az El Sistema meghatározása mint újítás, innováció viszonylag széles skálán mozog. A lekerékített, állandónak tekinthető definíciótól, amely kipróbált modellként határozza meg, a társadalmi innováció folyamat jellegét hangsúlyozó meghatározásig illetve egy demokratikus értékeket hangsúlyozó Abreu-féle definícióig terjed a skála. Mindhárom meghatározásban közös elem a zenei képzés transzformatív erejébe vetett hit és meggyőződés: a zenei tudás, az általa kiváltott transzfer hatások, amelyek más képességekben mutatkoznak meg, a kulturális javak birtoklása a társadalmi jóléthez vezet el végső soron. A gondolat mögött felsejlik az európai felvilágosodásban megszületett eszmeiség: a tudatlanságból való kilábalás, a tudás megszerzése által létrejöhet a társadalmi jólét, megvalósulhat a boldogság mindenki számára.

Az első, az El Sistema US definíciója⁵: az El Sistema nem csak nagyszerű zenei tehetségek kinevelését, hanem több százezer hátrányos helyzetű fiatal életútját nagy mértékben megváltoztató zenei program kipróbált modellje Venezuelából. A benne részt vevő legkülönbözőbb háttérű fiatalok részesülhetnek

---

³.Andrea Creech, Patricia González-Moreno, Lisa Lorenzino, Grace Waitman; Elaine Sandoval, Stephen Fairbanks: El Sistema and Sistema-Inspired Programmes Sistema Global, second edition 2016, 17. oldal <http://sistemaglobal.org/literature-review/full/> Hozzáférés: 2016. szeptember 21.

⁴ Kecskés D.-Vértesy Júlia: Milyen szerepet kaphat az El Sistema programjának alkalmazása Magyarországon? Hozzáférés: 2016. szeptember 21. <http://www.parlando.hu/2016/2016-4/Kecskes-Vertesy.PDF>

⁵ <http://www.elsistemausa.org/about-el-sistema.htm>

az előnyeiből. Ez a definíció az innováció *termék* jellegét emeli ki azt sugallva, hogy egy adaptálható, importálható termékről beszélünk, amely alkalmazása bizonyos előnyökkel jár.

Ezzel szemben az El Sistemát vizsgáló nemzetközi kutatócsoport definíciója⁶ nem ennyire lezárt, inkább a *folyamatokat, a fejlesztést* és fejlődést emeli ki, amelyeket a program előidézhet: zenei nevelési program, amely társadalmi cselekvés eszközének tekinti önmagát. Nem csak a gyerekek, de a családjaik és a közösségük számára is pozitív változást idéz elő. Holisztikus szemléletű: a gyerekek szociális, érzelmi és kognitív fejlődésére egyaránt pozitívan hat, emellett kiemelt figyelmet szentel a zenei kiválóság, a tehetség fejlesztésére és közösségi szintű megbecsülésére. A zene transzformatív erejére támaszkodik, mely képes az emberben olyan lelki, tudati változások létrehozására, melyek a hozott szocioökonómiai hátrányok leküzdését és a társadalmi mobilitást segítik elő. A zenekart, különösen a szimfonikus zenekart az ideális közösség mintájának tekinti, ahol mindenki megtanulhatja az egymásra figyelmet, a közös csapatmunkát, a fegyelmet. Olvasási, írás és a matematikai készségek fejlődése is kimutatható a zenei képesség-fejlesztésben részt vevő gyerekeknél.⁷

Az alapító, Abreu az El Sistemát mint innovációt a klasszikusnak tekinthető értékek és a zene transzformatív ereje mentén határozza meg. Azaz legkevésbé a program módszertanának újdonságát, a modell különlegességét hangsúlyozza, inkább annak az örökérvényű voltát, amit a rendszer közvetít: a zene érzékenységet, szolidaritást, testvériességet formáló erejét. Ahogy Abreu fogalmaz: a művészet Latin-Amerikában többé már nem az elit monopóliuma, hanem szociális és alkotmányos jog, minden embernek joga van hozzá⁸. Az El Sistema újdonságát Abreu az *elérhetőségben, a hozzáférésben* látja. A zenetanulás, a zenekarban és az énekkarban mint közösségben élés és alkotás a társadalom hátrányos helyzetű, szegény sorú fiataljai számára is lehetővé vált. „Társadalmi menedék és mély kulturális transzformáció a program, amelyet megkülönböztetés nélkül az egész venezuelai társadalomra terveztek, de különösen a kiszolgáltatott és veszélyeztetett társadalmi csoportokra.”⁹

---

⁶ Andrea Creech, Patricia González-Moreno, Lisa Lorenzino, Grace Waitman; Elaine Sandoval, Stephen Fairbanks: El Sistema and Sistema-Inspired Programmes Sistema Global, second edition 2016, 16. oldal

⁷ Andrea Creech, Patricia González-Moreno, Lisa Lorenzino, Grace Waitman; Elaine Sandoval, Stephen Fairbanks: El Sistema and Sistema-Inspired Programmes Sistema Global, second edition 2016, 23. oldal

⁸ Lásd Abreu beszédét a TED-en https://www.ted.com/talks/jose_abreu_on_kids_transformed_by_music
Hozzáférés: 2016. szeptember 21. illetve: „A venezuelaiaknak immár alkotmányos és törvényes joga a zeneoktatás” Clemency Burton-Hill idézi Abreu-t: <https://www.theguardian.com/music/2012/jun/14/abreu-el-sistema-venezuela-interview-clemency-burton-hill> Hozzáférés: 2016. szeptember 26.

⁹ Lásd: előző lábjegyzet

Keletkezése és terjedése

Tipológia

Az El Sistema a civil szférában jött létre bottom-up III/c. kategóriába sorolható társadalmi innováció. Nem közszférába tartozó fejlesztési beavatkozás, hanem esetünkben egy magánszemély létrehozta non-profit alapítvány jelenti a kezdeti intézményi kereteket. A külső, stimuláló platform ugyan az innováció keletkezésének legelső évében még nem létezett, de már a második évben megjelent, és állandóvá vált a stabil állami finanszírozás, amely a fő hajtó erejévé vált a terjeszkedésnek és a léptékváltással járó folyamatoknak. Oktatási innovációnak mindenek előtt azért tekinthető, mert ugyan elsődleges célja társadalmi bajok orvoslása, ezt azonban oktatással, a korábban az elit számára fenntartott (zenei) tudás elérhetővé tételével valósítja meg a venezuelai társadalomban, mindenek előtt a hátrányos helyzetű gyerekek és a fiatalok körében. A mélyebb vizsgálat a program további tanulászervezési, zenepedagógiai módszertani újdonságait tárhatja fel.

Az innovációs dinamika: ágensek, hajtóerők és gátló tényezők

Az El Sistema innováció keletkezésének dinamikáját egy adott problémára választ kereső, *problem-driven* innovációnak tekinthetjük. Első pillantásra két igen távolinak tűnő problématerület összekapcsolása történik rögtön az innováció megszületésekor: a Venezuela-szerte elterjedt szegénység, a vele összefüggő fiatalkori bűnözés, korai iskolaelhagyás, utcai erőszak nagyvárosi jelensége egyik részről. Más részről a klasszikus zenei kultúra exkluzivitása az országban: csak az elit szűk köre járt koncertekre, ¹⁰ összesen kettő zenekara volt az országnak.

Az úgy nevezett humán ágens szerepe az El Sistema gazdag irodalmában mindenütt egyöntetűen kitüntetett helyen áll: Abreu neve elválaszthatatlan az El Sistema keletkezésével hazai és nemzetközi sikerével. Abreu közgazdász gondolkodása tárgyiasul az El Sistema intézményi kiépülésében, zenéről vallott tudása, elhivatottsága állandó hivatkozási pont a zenepedagógiai tartalom, a képzés megvalósításakor. Kezdetől fogva az ő világosan meghatározott céljai mentén épül ki a program, víziója a zene transzformatív szerepéről nem változik¹¹, politikai szerepvállalása, tekintélye és kapcsolati tőkéje a közpolitika és az üzleti élet legmagasabb szintű döntéshozóival egyben az El Sistema mint intézményrendszer kiépülését is lehetővé tette elsősorban a stabil finanszírozás biztosítása által.

---

¹⁰ Az El Sistema keletkezése idején két komolyzenei zenekar működött az országban, nem több, mint 1000 főre tehető koncertlátogató közönségnek játszottak. A zenészek zömmel külföldiek voltak. <http://ericbooth.net/el-sistema-first-observations/>

¹¹ még akkor sem ha számok egyébként nem támasztják alá Abreu elképzelését: a bűnözés arányaiban nem csökkent az országban számottevően, Caracasban még mindig naponta átlag 53 ember esik gyilkosság áldozatául. Lásd Clemency Burton-Hill cikkét. Hozzáférés:

<https://www.theguardian.com/music/2012/jun/14/abreu-el-sistema-venezuela-interview-clemency-burton-hill>

Innovációs dilemmaként is megfogalmazhatnánk azt, amit gyakran leírnak az El Sistema kapcsán: nem minden elemében új, de új minőséget teremt. Egyetlen szakirodalom sem teszi le a voksát valamely különleges „el sistemás” módszertan mellett, ami zenepedagógiai áttörést eredményezett volna. A rendszerben megjelenő peer learning-et, a társaktól tanulás szisztematikus rendszerét is csak óvatosan írják le a kutatók, ami sokszor inkább az adott helyzet és a zenekari lét hozadéka, semmint forradalmian új módszertan.¹² A spirális tanterv, aminek lényege, hogy újra és újra visszatérő elemek vannak a tantervben, amit egyre mélyebben sajátítanak el a tanulók, sem igazán forradalmi tett a klasszikus zene oktatásában. Az innovációs dilemma mibenlétéhez még egy gondolatot érdemes megfontolni. A zenei, általában a művészeti képzés ha diszciplináris sajátosságaiból indulunk ki, nem feltétlenül törekedik az új tudás létrehozására, szemben a természettudományos, kísérletező, újdonságokat természetéből fakadóan szem előtt tartó, azok felfedezésére törekvő tárgyakkal (ezek az innovációk aztán a gazdaságba bekerülve komparatív előnyöket generálhatnak a cég, az innovátor számára). A zenei képességek által létre hozható értékek *nem újdonságuk erejénél* fogva hatnak, nem is azok. A személyiségben létre hozható változás, az önbecsülés kialakítása, a közösségi élet minőségibbé tétele, a zenei szépség minősége önmagában is minőségibb életet eredményez a fiatal, a családja és a közössége számára, végső soron pedig elvezethet a társadalmi jóhoz és a gazdasági jóléthez. „ Attól a perctől fogva, hogy a gyerek megtanul egy hangszeren játszani, már nem szegényebbé” - mondja Abreu.

Gyakran kritikaként fogalmazzák meg az El Sistema egyes intézményeiben uralkodó hierarchizált, egymással versengő, és fizetésben is jelentős eltéréseket mutató alkalmazottak: vezetők és oktatók egymáshoz való viszonyát. A kritika éle arra az ellentmondásra irányul, hogy a zene demokratikusá tételét, a hátrányos helyzetű fiatalok esélyeit javítani szándékozó társadalmi programot és a társadalmi igazságosságot egy tekintélyvel alapuló, hierarchizált szervezet igyekszik megvalósítani.¹³ Ebben a dolgozatban anélkül, hogy a vitában állást foglalnék, hangsúlyosan szeretném azonban kiemelni, hogy a félig-meddig láthatatlanságra ítélt vezetők, szervezők, tanárok, az Abreu-követők nélkül természetesen nincs venezuelai csoda sem.

---

¹² Andrea Creech, Patricia González-Moreno, Lisa Lorenzino, Grace Waitman; Elaine Sandoval, Stephen Fairbanks: El Sistema and Sistema-Inspired Programmes Sistema Global, second edition 2016

¹³ Geoff Baker, a University of London Royal Holloway zenei tanszékének tanára könyvében megkérdőjelezi az El Sistemában uralkodó tanítási módszereket. Lásd: Geoff Baker: Orchestrating Venezuela's Youth, 2014. New York, Oxford University Press; továbbá: Geoff Baker: El Sistema: a model of tyranny?, The Guardian 2014. Nov 11, <https://www.theguardian.com/music/2014/nov/11/geoff-baker-el-sistema-model-of-tyranny>, interjú, amely a Friends of El Sistema Global (<http://sistemaglobal.org/research/interviews-el-sistema-researchers/>) oldalán is megtalálható: <https://www.youtube.com/watch?v=OTX-lWhMp2E>

Finanszírozási háttér – domináns közpolitikai jelenlét

Az El Sistema venezuelai történetének minden bizonnyal egy igen jelentős driver-e a viszonylag kiszámítható pénzügyi bázis, amit már az alapítás második évétől jelentős kormányzati források biztosítanak. A különböző egymást váltogató venezuelai kormányok egyike sem szüntette be a program támogatását, ágazati szinten jellemzően a szociális minisztérium körébe tartozott a program finanszírozása. Ez részben Abreu¹⁴ legmagasabb politikai körökkel való kapcsolatai miatt lehetett zavartalan. 2007-ben Hugo Chavez elnök új kormányprogramot hirdetett hangszerhez és hangszeres képzéshez juttatva a venezuelai gyerekeket. Chavez idején a központi kormányzat közvetlenül finanszírozta a programot, a költségvetés 91 százalékát állta, 24 %-os évenkénti növekedéssel¹⁵. A finanszírozásba bekapcsolódott a magánszféra is, az Inter-American Development Bank kölcsönkonstrukciója révén. Ebben az időben nagyjából 102 ifjúsági és 55 gyerek zenekar működött a családgügyi minisztérium felügyelete alatt (mintegy 100 000 gyerek), de az El Sistema rendszerében. Alapításától fogva több mint 2 millió növendék szerzett zenei végzettséget Venezuelában az El Sistema rendszerében, akik főleg hátrányos helyzetű családok gyermekei.

Szimbolikus elemek: profizmus és a zene erejébe vetett töretlen hit

A rendszer modell-értékűvé tétele során több olyan, elsősorban az üzleti életben, marketing stratégiákban ismert technikákat azonosíthatunk, amelyek minden bizonnyal előmozdították a modell terjedését. Ilyen amikor *hírességek terjesztik a termék jóhírét* (celebrity endorsement). Gustavo Dudamel és Edicson Ruiz gyakran és következetesen vállalják „el sistemás” identitásukat, megszerzett nemzetközi hírnevüket összekapcsolva az El Sistema sikerével. Ez, amint az irodalomból tudjuk része Abreu rendszer-építkezésének. Az El Sistema *arculata* a fiatalság a lendület, az életöröm külsőségekben is megjelenő jegyeiből áll: a színes ruhákban, a világ nagy hangverseny-termeiben fellépő fiatalok a Simon Bolívar Szimfonikus Zenekarban a zenei kiválóság, összhang, a fegyelem a fiatalos szenvedély és dinamizmus jellegzetességeit testesítik meg. Így válik a zenekar a rendszer arcává, követévé a világban.

A hiedelmeknek is kitüntetett szerep jut a sikerben. Abreu víziója annak ellenére is töretlen maradt, hogy a bűnözési statisztikák Venezuelában továbbra is igen súlyosak. De a gyerekek a közösségi

---

¹⁴ Abreu maga is vállalt politikai szerepet, többek között 1983-ban hazája kulturális minisztere volt.

¹⁵ PR-3161 22 May 2007 Document of the Inter-American Development Bank Venezuela Program to support the Cento de Acción Social por la Música, Phase II (VE-L1017) Loan Proposal
Hozzáférés: 2016. szeptember 21. <https://elsistemausa.files.wordpress.com/2012/03/iadb-evaluation.pdf>

élményért és a zenében megjelenő , általuk létrehozott szépség élményéért járnak a nucleókba, és ez életük végéig megmarad bennük¹⁶.

A rendszer struktúrája – szintek kialakulása

Az intézményi struktúra alapegységei a nucleók, helyi közösségi házak, amelyekben a gyerekek tanulnak, és ahol a zenekarok, kórusok működnek. A program szerves része a helyi közösségekkel és a családokkal való szoros kapcsolat kialakítása. A 2006-os adatok szerint Venezuela valamennyi államában létrejöttek ilyen közösségi házak, összesen 126 , amelyekben 326 kórus illetve zenekar működik. Itt kell azt is megjegyeznünk, hogy az El Sistema nem az ország közoktatási intézményeiben, iskoláiban illetve zeneiskoláiban működik, hanem saját intézményrendszere van. A hálózatot a caracasi Fundación del Estado para el Sistema Nacional de Orquestas Juveniles e Infantiles de Venezuela (FESNOJIV), azaz az El Sistema központilag irányítja. Azonkívül az Inter-American Development Bank finanszírozásával megépítették a CASPM-t, a világszínvonalon működő zenepedagógiai központot is. Miközben jelentős mértékben terjeszkedett a rendszer, a beiratkozott gyereke száma 7 év alatt 2 és félszeresére nőtt mintegy 250 ezerre, figyeltek arra is, hogy konszolidálják a program sikeres zenepedagógiai módszertanát és a növekvő számú közösségi házak, zenekarok adminisztratív, pénzügyi irányítását.

A rendszer terjeszkedése tehát a rogersi diffúziós terjeszkedés mintázatát mutatja a hálózatok kiépülésével, amelyek alapegységei között tudás- és forrásmegosztó folyamatok zajlanak. A nucleók finanszírozása helyi, állami, központi és privát forrásokból tevődik össze. Radikális innovációnak tekinthető Venezuelában: a gyerekek és fiatalok zenei képzése a nucleók hálózatában zajlik országszerte, és a siker miatt középosztálybeli gyerekek is csatlakoznak a hátrányos helyzetűek mellé. A szociálpolitika és a zenei képzés összekapcsolása szintén országos méretű és jelentőségű. A terjeszkedés fő drivere a stabil finanszírozás mellett maga az igény állandó jelenléte: a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, közösségek és családok körében magas kábítószerrel, iskolai lemorzsolódással , fiatalkori bűnözéssel kell felvenni a harcot országszerte. ¹⁷

---

¹⁶ Amikor Eric Booth amerikai oktatáskutató , az El Sistema kutatója megkérdezte a venezuelai gyerekeket, miért járnak a próbákra, jellemzően két választ kapott: 1. mert itt vannak a barátaik 2. a muzsika hangjáért Eric Booth : The Eye Begins to See: Reflections upon a Third Visit to El Sistema <http://ericbooth.net/the-eye-begins-to-see-reflections-upon-a-third-visit-to-el-sistema/> Hozzáférés: 2016. szeptember 27.

¹⁷ Charles Leadbeater , a Demos kutatója , innovációs szakértője a radikális innovációk kapcsán jegyzi meg: „Az ilyen jellegű radikális innovációk gyakran olyan helyekről származnak, ahol hatalmas szükséglet van rájuk, látenszen létező igény, amire a hagyományos igen költséges intézményesített formák, mint az iskola a kórház és a szakértők, nem hoznak megoldást.” Hozzáférés: 2016. szeptember 26.
https://www.ted.com/talks/charles_leadbeater_on_education/transcript?language=en#t-241000

A diffúziós terjeszkedés mellett a léptékváltással történő fejlődés jelensége is megfigyelhető (upscaling). Több zenekar és kórus megléte mellett kiválik a nemzetközi hírű Simon Bolívar Szimfonikus Zenekar valamint a kórus, Caracasban működik az El Sistema zenepedagógiai központja . A nemzetközi terjedés önmagában léptékváltásnak tekinthető, hiszen egészen különböző kultúrájú, gazdasági helyzetű országok veszik át az El Sistema modelljét az eredetitől eltérő célok és struktúrák mentén is.

Nemzetközi terjeszkedése

Nem vállalkozhatunk e dolgozat keretein belül a nemzetközi terjedés feltárására. Az El Sistema hatalmas, szinte páratlan nemzetközi karriert fut be, és ez korántsem lezárt folyamat! Sikere a nyugat-európai, észak-amerikai, távol-keleti országokban egyaránt jelentős. A 2016-ban publikált jelentésben az El Sistemát kutató nemzetközi kutatói csoport 18 országnak külön fejezetet szentel az El Sistemához hasonló rendszerük bemutatásához¹⁸. Kecskés D.-Vértesy Júlia dolgozatában térképen szemlélteti a rendszer elterjedését világszerte (lásd: 1. ábra)¹⁹ Eric Booth szerint 55 országban, az Antarktisz kivételével valamennyi kontinensen jelen van az El Sistema.²⁰ Az innováció terjedésének dinamikája szempontjából csak néhány megjegyzésre szorítkozhatunk.

---

¹⁸ Andrea Creech, Patricia González-Moreno, Lisa Lorenzino, Grace Waitman; Elaine Sandoval, Stephen Fairbanks: El Sistema and Sistema-Inspired Programmes Sistema Global, second edition 2016

¹⁹ Kecskés D.-Vértesy Júlia: Milyen szerepet kaphat az El Sistema programjának alkalmazása Magyarországon? <http://www.parlando.hu/2016/2016-4/Kecskes-Vertesy.PDF> Hozzáférés: 2016. szeptember 27.

²⁰ <http://ericbooth.net/five-encounters-with-el-sistema-international/> Hozzáférés: 2016. szeptember 28.

1. ábra Az El Sistema rendszer által ihletett programok helyszínei a világban (ábra: Kecskés D.-Vértesy Júlia)

Az El Sistema által ihletett programok mindegyike a venezuelai program elvei és víziója mentén határozza meg magát, és elsősorban a művészeti nevelés által elérhető szociális célok megvalósításáért küzd. Ugyanakkor a gyakorlati megvalósítás során hangsúly-eltolódások figyelhetők meg az eredeti programhoz képest, amelyeket az adott ország kulturális, társadalmi sajátosságai befolyásolnak. A teljesség igénye nélkül néhány önkényesen kiragadott példán keresztül is láthatóak az országok közötti különbségek:

Svédországban a bevándorló gyerekek beilleszkedését, közösségi befogadását segíti a program. A Sistema Gothenburg más svéd „El Sistemás”-programhoz hasonlóan bevándorlók által sűrűn lakott környékeken jött létre. Vegyes, jellemzően populáris zenét tanulnak, inkább a közösségi együttlét van a hangsúly, mintsem a zenei tudás elmélyítésén.²¹

Dél-Koreában a program kiemelt kormányzati figyelmet és finanszírozást kapott, létrehozták az igen hangzatos nevű Álomok Zenekarát. Országszerte rapid módon terjed a modell, és bár szocioökonómiai

²¹ Eric Booth : The Eye Begins to See: Reflections upon a Third Visit to El Sistema <http://ericbooth.net/the-eye-begins-to-see-reflections-upon-a-third-visit-to-el-sistema/> Hozzáférés: 2016. szeptember 27.

különbségek léteznek a családok között, de korántsem a latin-amerikai méretekben. A koreaiak a fiatalok körében egyre súlyosabb mértékben jellemző minőségi szabadidő és közösségi foglalkozások hiányát, ezzel egy időben a gyerekek túlzott online jelenlétét – közösségi média, online játékok - , ellensúlyozzák a programmal.²²

Magyarországon a Szimfónia program a hátrányos helyzetű dél-dunántúli és észak-magyarországi térség egyes falvaiban működik, jellemzően roma gyerekek délutáni, iskola utáni zenei nevelését vállalva föl. Koordináló szerepet a Máltai Szeretetszolgálat munkatársai játszanak a programban, a helyi általános iskolákban vagy a művelődési házakban általában heti 2-3 alkalommal vannak foglalkozások . Célja szociális jellegű, mégis fájó, hogy a tehetséges de hátrányos helyzetű roma fiatalok nem tudnak tovább lépni az alapfokú művészetoktatással foglalkozó helyi intézményekbe.²³Az El Sistemában igen hangsúlyos zenei tehetséggondozás elé a magyar modellben komoly strukturális és pénzügyi akadályok gördülnek.

Az Egyesült Államokban az El Sistema története Abreu TED -díjával kezdődött. A díjból Abreu létrehozta az El Sistema US képzési programját , ami aztán szerte az országban , több városban is elterjedt a szociálisan hátrányos családok gyerekeinek zenei nevelésére. Abreu pán-amerikai zenei programot vízionál az USA és Kanada bekapcsolódásával az El Sistema rendszerébe.²⁴

Az El Sistema a XX-XXI. század egyik legjelentősebb zenepedagógiai innovációja, ami páratlan a maga nemében , hiszen a szociális célok elérését művészeti neveléssel, zenei képzéssel valósítja meg. A venezuelai modell szerte a világon terjedőben van, a létrejött nemzetközi programok igyekeznek szorosabbá fűzni a köteleiket az eredetivel. A kulturális hangsúlyok, az adott közösség, ország, népesség sajátos szociális , gazdasági környezete meglehetősen változatos nemzeti modelleket eredményezett, amelyek minden bizonnyal az eredeti modell főpróbáját és csiszolódását is jelentik. Az alapító Maestro immár nem csak a venezuelai szegény közösségek felemelkedését vízionálja a muzsika hangja által...

---

²² Eric Booth : The Eye Begins to See: Reflections upon a Third Visit to El Sistema <http://ericbooth.net/the-eye-begins-to-see-reflections-upon-a-third-visit-to-el-sistema/> Hozzáférés: 2016. szeptember 27.

²³ Kecskés D.-Vértessy Júlia: Milyen szerepet kaphat az El Sistema programjának alkalmazása Magyarországon? <http://www.parlando.hu/2016/2016-4/Kecskes-Vertesy.PDF> Hozzáférés: 2016. szeptember 27.

²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/El_Sistema illetve a szervezet honlapja: <http://www.elsistemausa.org/el-sistema-in-the-u-s.htm> Hozzáférés: 2016. szeptember 27.

